

Асиметрични ратови

(Приказ књиге: Barthelemy Courmont, Darko Ribnikar, *Les guerres asymetriques. Conflits d'hier d'aujourd'hui, terrorisme et nouvelles menaces*, Institut de relations internationales et strategiques, Presses universitaires de France, Paris 2002)

Др Миле Бјелајац*

Три четвртине елемената на којима се заснива ратна акција чини непознато. Управо због тога, интелектуални квалитети постају одлучујући, како у рату, тако и војној мисли, ради суочавања са „непредвидивим“. Људи осредње интелигенције спремни су да ударе без оклевања, без довољно расветљавања свих аспеката проблема и могућих постигнућа у постојећим околностима. То упозорење, са којим се читалац сусреће на почетку књиге о асиметричним сукобима садашњице, објашњава потребу за таквим истраживањима и оваквим делима – треба промовисати војну културу оних који одлучују, укључујући и саме професионалне војнике.

Писци студије *Асиметрични ратови – Сукоби јуче и данас, тероризам и нове претње*, на 284 стране дају читаоцима теоријски оквир за разматрање проблема (поглавље 1), искуство асиметричних ратова у прошлости (поглавље 2), посебан осврт на америчко искуство у недавној прошлости, као што су Вијетнам, рат у Заливу, Сомалија (поглавље 3), искуство НАТО-а на Косову (поглавље 4), а потом, већи део књиге посвећују „новим претњама“ и њиховој перспективи у блиској будућности. У том делу студије разматрају проблем ограничења и могућности савремених технологија, будућност асиметричних сукоба и њихове могуће варијанте, при чему се пропитују стварне могућности супротстављања тероризму, како га пратити, осматрати и, што није мање важно, како одредити шта је тероризам, питање концепта о „нула губицима“ и позиција ОУН и Сједињених Држава. Посебно су анализирани све могућности практичне и психолошке употребе средстава за масовно уништавање од стране терористичких организација

* Аутор је виши научни сарадник у Институту за новију историју Србије у Београду.

или угрожених држава. Тај део студије поткрепљен је са неколико прилога који садрже листе декларисаних терористичких организација и табеле са утврђеним (процењеним) капацитетима за производњу и распрострањање средстава масовног уништавања. Читаоци имају на располагању и импресиван попис кориштене литературе, међу којом је и неколико југословенских издања у којима су из овдашњег угла коментарисане војне операције на Косову 1999. године.

Предмет обраде, како се и аутори често оградајују, нису политичко-идеолошка степеновања различитих држава и блокова, сукоб демократије и недемократских режима, на пример. Они тако избегавају да се удубљују у анализирање стандардне политичке реторике која прати конфликте после окончања „хладног рата“, односно, да се вредносно опредељују. Они то чине тек понегде, у назнакама, чешће у научном апарату. Студија је првенствено концентрисана на искључиво војне аспекте проблема, а централно место припада решавању питања да ли најјача суперсила може сама војнички да се носи са свим светским проблемима, изложена бројним изазовима који после 11. септембра 2001. добијају нека нова значења. Која су ограничења или слабости савремене војне технологије у сусрету са све масовнијим политичким противницима који користе асиметрична војна средства и демонстрирају рањивост најјачих? Како се Америка носи са потребом усаглашавања властитог лидерства и партикуларних интереса западноевропских партнера? Како су сукоби у последњој деценији утицали на развој војне сарадње међу савезницима? На крају, да ли су неки сукоби управо требало да послуже редефинисању војних односа унутар Северноатлантске алијансе? Та основна питања су у раду рашчлањена на више мањих питања, у чијој се елаборацији преплићу историја и доступна савременост, а потом скрупулозна аналитика. Асиметрични ратови, дакле сукоби неједнаких војних моћи, нису плод садашњице: они постоје од вајкада, од библијске приче о малом Давиду и робустном Голијату, па преко свих буна и партизанских ратова, гериле или сукоба малих држава са моћним силама. Али, што је у овом случају и најрелевантније – они су и проблем сутрашњице. У центру пажње је, дакле, апсолутна сила (Америка) која је резултат моћи после „хладног рата“ и војнотехнолошке револуције, а на другој страни су војне снаге инфериорних држава и претње тероризмом.

За читаоце у Југославији свакако је најинтересантнији део о интервенцији НАТО-а у пролеће 1999. године. Према тој студији, НАТО није смео да доживи понижење и морало се ићи до краја. Међутим, већ после десет дана увидело се да ваздушни удари нису довољни. Није остварено стратешко изненађење и није остварена апсолутна превласт у ваздушном простору. Потенцијални савезник – УЧК, који је требало да измами ВЈ и учини је пленом авиона, био је разбијен. У целом једном одељку анализира се како је ВЈ, користећи одлично познавање слабости високих технологија у осматрању и наво-

ђењу, успела да надмудри НАТО и сачува виталност. Штавише, авијација НАТО-а остварила је превласт само на безбедним висинама, док је на нижим, неопходним за копнену битку, ВЈ задржала готовост за одбрану. Једина права мала битка између авијације НАТО-а и ВЈ одиграла се у близини Призрена, при чему су уништена три тенка и неколико борбених возила, која је делимично напустила посада. Тај део анализе, који обилује детаљима, илуструје како је „ум надмудрио технику“. Упечатљив је пример како, упркос свим осматрањима, нису успели дуже од месец дана да информишу Брисел о доласку и размештању оклопне бригаде из Краљева наоружане тенковима М-84. Исход сукоба на Косову није био резултат разбијања или видног слабљења ВЈ, Милошевићева политичка одлука, сматрају аутори, пре се заснивала на претпоставци да Србија не би издржала.

Рат на Балкану открио је многе проблеме у функционисању врховног командовања коалиције. Право вета, при чему није само председник Ширак, преко генерала Келша, обуздавао Кларка, као и противљење Грка, Италијана, па чак и Енглеза, чинило је сложенијим командовање и утицало је на темпо акција. Да би избегли замке савезничког противљења, Американци, како нас аутори обавештавају, изводили су поједине операције и мимо знања савезника. Генерал Кларк¹, коме је остало да се горко жали у својим мемоарима што му није дозвољено да води тотални рат, ипак је био сачуван од далекосежних ризика.

Кампањом против Југославије покренута су бројна практична питања за западне савезнике и дати су додатни аргументи најјачој сили да инсистира на осавремењавању технологије код Европљана и система заједничког командовања и функционисања.

На крају, наводећи да је требало да прође шест година од рата у Заливу па да буду доступни подаци о стварним губицима Алијансе, писци сматрају да ћемо причекати на поузданије податке о стварним губицима у балканској кампањи који се до сада негирају, али о којима постоји и превише сведока. Ту је и неколико одељака у којима се анализира ратна пропаганда НАТО-а која је била у функцији правдања олакших обећања о савршености америчке савремене технологије и која је увећавала, најмање десетоструко, учинке бомбардовања на југословенску војну силу.

Аналитичност и критичност студије у одељку о косовској кампањи сврставају овај рад међу оне какав је, на пример, зборник радова Като института из Вашингтона², у којима се много скрупулозније сагледавају узроци и последице тог рата и несагласја између јавно прокламованог и стварног.

¹ W. K. Clark, *Bosnia, Kosovo, and Future of Combat*, Public Affairs, 2001.

² Ted Galen Carpenter, *NATO'S Empty Victory, A Postmortem on the Balkan War*, CATO Institute, Washington, 2000.

Занимљива су запажања аутора о настојањима Америке да приволи западноевропске земље да повећају издвајања за војне трошкове до нивоа три одсто од бруто националног производа. То би, на пример, значило да Немачка, Италија или Шпанија повећају издвајања двоструко, односно Француска за 0,5 одсто у односу на досадашња издвајања, а Сједињене Државе, које располажу буџетом од 293 милијарде долара и пројекцијом од 450 милијарди у 2007. години, плус 11 милијарди (2001) за службе безбедности, издвајају три пута више од четири најјаче силе НАТО-а (Британија, Француска, Немачка и Италија). Русија је у ово време свела своје трошкове на свега 29 милијарди долара. Међутим, за ауторе је интересантнији други део захтева који упућује лидер савеза, а то је да се од досадашњих одбрамбених армија, што је превазиђен концепт *duty of the past*, европске снаге реорганизују за операције офанзивног карактера на страни и „поделе одговорност“ за набавку паметно вођених пројектила, чији су стокови, до сада, углавном у поседу Сједињених Држава. Наводно, последња кампања против Југославије управо сугерише ослањање на ту врсту технологије као пресудну за постизање успеха. То ће, свакако, свим европским државама бити проблем – како да удовоље том захтеву када буџети постају недовољни и за одржавање достигнутог нивоа социјалних давања.

Читалац ће у студији наћи многе примере скорашњих терористичких акција, герилских ратних операција у Сомалији, Колумбији, Чеченији, Авганистану, и слично. Аналитичари се посебно скрупулозно баве могућностима да се у будућим асиметричним сукобима отпочне с кориштењем хемијских, биолошких и нуклеарних средстава ради масовног уништавања. Важан сегмент тог питања јесте евентуална логистичка подршка терористичких организација од стране држава које поседују или су у стању да производе ракете носаче великог домета, као и средства за масовно уништавање. За сада као да та варијанта није на дневном реду, али је аналитичари асиметричних сукоба не занемарују.

Такође, разматра се феномен разграђивања држава и суспендовање правног поретка држава на делу територије под контролом терористичких и герилских група које су успеле да ојачају.